

RAZGOVOR AKADEMIK ZVONKO KUSIĆ, PREDsjedNIK HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Za sustavnost, uporan rad, ozbiljnost i odgovornost

Vrhunski znanstvenik na čelu vodeće hrvatske znanstvene i umjetničke ustanove, ključnog sudionika u prepoznavanju i rješavanju pitanja hrvatskoga društva i osnaživanju hrvatskoga identiteta – to je razlog za razgovor s akademikom **Zvonkom Kusićem**, predsjednikom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

„Obrazovanje, znanosti i znanje bit će jedan od najvažnijih čimbenika koji će odrediti naš položaj u novoj zajednici, a kultura i umjetnost bit će važni za očuvanje nacionalnog identiteta i naš prinos europskom identitetu

• **Kako biste sadašnjeg motrišta sagledali i ocijenili ulogu i postignuća HAZU-a u prošlosti?**

– HAZU je jedna od temeljnih hrvatskih institucija. Ona je stvarala suvremenu povijest Hrvatske te je dugo vremena imala vrijednost nacionalnog simbola i bila svojevrsan supstitut državnosti. Iako je 1861. bila osnovana pod jugoslavenskim imenom, Akademija je od svog osnutka stvarno djelovala kao hrvatska akademija jer članovi su prije svega bili iz Hrvatske, bavila se proučavanjem hrvatske povijesti, kulture, jezika, prirode i bila čuvar hrvatskog identiteta i to u vremenima kad Hrvatska nije bila samostalna država.

Od osnutka Akademija se počela intenzivno baviti temama bitnima za hrvatski opstanak u nesklonoj višenacionalnoj monarhiji. Svrha djelovanja Akademije bila je u trenutku osnivanja sredstvo hrvatskog samopotvrđivanja i afirmacije pred drugim narodima. Kada je Strossmayer inicirao osnivanje Akademije, ideja vodilja mu je bila da samo obrazovanjem, znanost i kulturom slavenski narodi mogu izboriti ravnopravni položaj s germanskim i romanskim narodima, to jest onaj položaj koji im pripada. Sada, stoljeće i pol kasnije mi smo u sličnom položaju: obrazovanje, znanosti i znanje bit će jedan od najvažnijih čimbenika koji će odrediti naš položaj u novoj zajednici, a kultura i umjetnost bit će važni za očuvanje nacionalnog identiteta i naš prinos europskom identitetu.

Današnja generacija u Akademiji ima obvezu uključiti se u rješavanje aktualnih društvenih pitanja kao što su to činili naši prethodnici koji su bili vizionari za svoje doba i značajno su pridonijeli rješavanju važnih nacionalnih pitanja, u prvom redu stvaranju kulturnog identiteta i identiteta nacije. Ne bi bilo dobro kada bismo danas bili manje vizionari, manje hrabri, avangardni i odgovorni od naših prethodnika prije 153 godine.

• **Što su glavne odrednice, područja i pravci djelovanja HAZU-a danas?**

– Posve je razumljivo da Akademija ima poslanje i zadaću dostojanstveno i neupitno štiti i boriti se za nacionalne interese Hrvatske u svim područjima i u svim situacijama. Akademija treba podržati nacionalne interese kada god je to primjereno. Ona treba imati viziju i davati strateške smjernice o ključnim

Akademik, prof. dr. sc. Zvonko Kusić, predsjednik je HAZU-a od 2011. godine.

Liječnik, specijalist nuklearne medicine i specijalist radioterapije, predstojnik je Klinike za onkologiju i nuklearnu medicinu Kliničke bolnice „Sestre milosrdnice“ u Zagrebu i pročelnik Katedre za opću kliničku onkologiju Medicinskog fakulteta u Zagrebu.

Uže je područje stručnog i znanstvenog rada akademika Kusića etiologija, dijagnostika, liječenje i prevencija bolesti štitnjače, osobito malignih tumora. U tom je području ostvario trajnu i uspješnu suradnju s najprestižnijim medicinskim centrima, organizacijama te vodećim stručnjacima i znanstvenicima u svijetu. Objavio je više od sedam stotina stručnih i znanstvenih publikacija, od kojih je značajan dio indeksiran u tercijarnim publikacijama i citiran. Autor je ili urednik nekoliko stručnih i znanstvenih knjiga, enciklopedijskih izdanja i udžbenika. Bio je glavni istraživač niza domaćih i značajnih međunarodnih znanstvenoistraživačkih projekata te mentor 25 obranjenih magisterija i doktorata.

Dobitnik je odlikovanja Reda Danice hrvatske za osobite zasluge u znanosti, nagrade HAZU-a za doprinos od osobitog i trajnog značenja za Republiku Hrvatsku u području medicinskih znanosti, Državne nagrade za znanost (za životno djelo), Spomenice domovinske zahvalnosti i Odlikovanje Reda hrvatskoga trojstva.

pitanjima nacije bez natruha ideologije. Akademija zauzima mjesto ne samo autoriteta u znanosti i umjetnosti već i moralnog autoriteta i jednoga od autoriteta u svim važnim i temeljnim pitanjima društva i države. Ona je savjest nacije, a uloga joj je promicati najviše vrijednosti društva nadilazeći dnevnu ideologiju i pristranost što joj osigurava mogućnost nezavisnog rada. Posebno joj je stran svaki ekstremizam. Akademija osigurava pouzdan pristup svim izazovima u društvu i kao takva je prepoznata. Jedna je od važnih uloga Akademije promicanje jedinstva, a protiv podjela nacije po svim osnovama. Kod Akademije je dobro što je kod većine članova prisutan taj nadideološki stav. Svojim porukama HAZU nudi rješenja temeljena na znanstvenim, stručnim i etičkim postavkama te djeluje kao korektiv društvenih zbivanja. Isto tako svojim autoritetom, sustavnim promišljanjem, nepristranošću i nezavisnošću Akademija je ona institucija u državi koja je u stanju okupiti, motivirati i mobilizirati najbolje pojedince i skupine te na najbolji način tako usmjeravati procese u društvu kako bi promijenila sustav društvenih vrijednosti, što dugoročno jedino može dovesti do istinskih društvenih promjena.

• **Postoji li u akademskoj i znanstvenoj zajednici, pa i šire, konsenzus glede ključnih pitanja djelovanja HAZU-a?**

– Postoje pritisci i zahtjevi da se HAZU svrsta na lijevu ili desnu stranu, uz ovu ili onu političku opciju, a ti zahtjevi uglavnom dolaze s ekstremno desnih ili lijevih pozicija. No HAZU se tome uspješno odupire i izbjegava se baviti dnevopolitičkim temama. Akademijina je snaga u nezavisnosti i otklonu prema dnevnoj politici. Mi podržavamo samozatajan, strpljivi i tihi rad koji jedini stvara istinske vrijednosti i daje prave rezultate te nastojimo smjernicama utjecati na one koji donose odluke. Nažalost, to nije u nas toliko na cijenjeni. Svi pričaju o nekim velikim potezima i mi smo nacija koja je impresionirana samo herojskim potezima, a nitko se ne bavi radom. Uspjeh ne počiva na velikim riječima i parolama, već je važna sistematičnost, uporan rad, ozbiljnost i odgovornost. Vizija je Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti da hrvatsko društvo bude društvo znanja i znanosti i stoga se zalažemo za uključivanje hrvatske znanosti u europske i svjetske tokove znanosti, kao i za trajno poticanje i sustavno povećanje ulaganja za istraživanja i razvoj znanosti. Zalažemo se i za brigu o hrvatskoj kulturnoj baštini i njezinoj afirmaciji u svijetu, jer to su bitni čimbenici duhovnog, gospodarskog, političkog i sveopćeg napretka Hrvatske. Smatramo da se bolja Hrvatska može izgrađivati samo uz neprestani znanstveni i kulturni na-

Ljudski potencijali, uspostavljanje sustava vrijednosti

Ljudi su glavni nositelji ideja, informacija i novih znanja. Oni su strateška osnovica i kapital u suvremenom društvu i gospodarstvu. Za razliku od materijalnih potencijala, intelektualni i kreativni nemaju granica. Sustav stoga mora pravodobno otkrivati posebno sposobne pojedince i na sve ih načine poticati da potpuno razviju i primijene svoja znanja i sposobnosti na dobrobit zajednice te im pomagati u tome. Za sustavan pristup tome moraju postojati jasno određena mjerila prepoznavanja i vrednovanja odabira, mjere i načini poticanja i podupiranja napredovanja te pravne i organizacijske osnove kojima se usmjeravaju vrijednosti i nadzire njihovo provođenje.

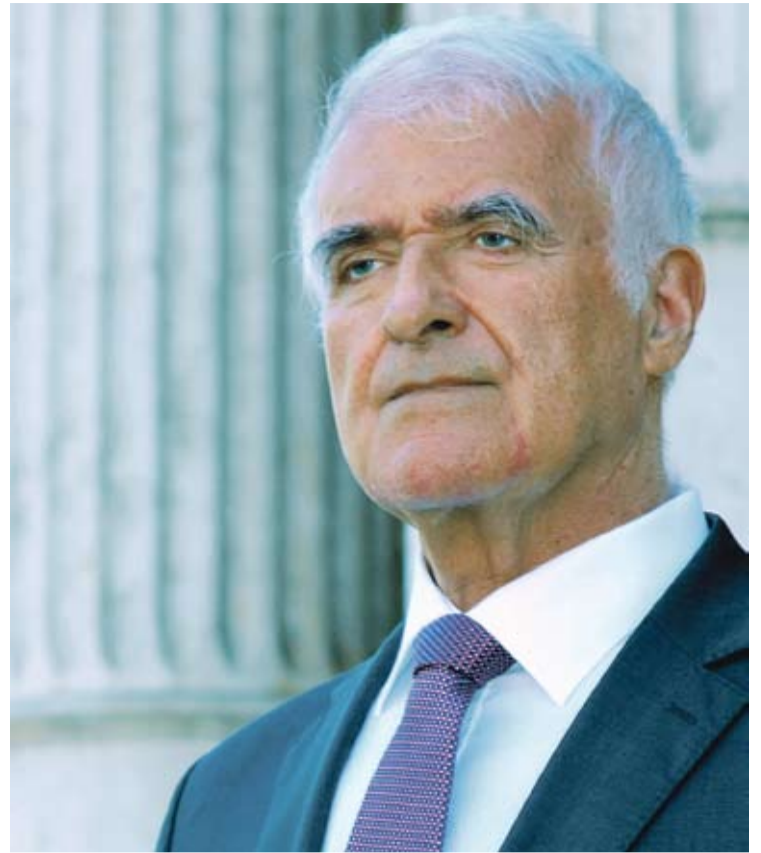
U društvu se mora uspostaviti uredan, društveno prihvaćen sustav vrednota, vrednovanja i napredovanja temeljena na znanju, talentu i sposobnostima što unapređuju razvoj. Hrvatsko društvo ne smije dopustiti stihijski pristup temeljen na improvizacijama koje dovode do pogrešaka, posebice zbog demografskih problema kojima je izloženo.

Odgoj i izgradnja sustava vrednota

Školski sustav mora djelovati odgojno i posredstvom društveno-humanističke komponente obrazovanja poticati humanističku orijentaciju, kulturu nenasilja i tolerancije. Treba jačati vrednote novog identiteta hrvatskog društva u kojem strah od budućnosti neće biti motiv odricanja od nekih prava i sloboda u ime prihvaćanja trenutne racionalnosti formalnog sustava društva.

Posljednjih se dvadesetak godina mijenja sustav vrednota pa umjesto egalitarno-kolektivističkog modela razvija individualno-liberalni sustav koji favorizira osobni probitak, materijalni interes i korist. Školski sustav ne može sam razviti i širiti humanističke vrednote u društvu. Mediji, obnašatelji javnih dužnosti, poglavito političari, moraju djelovati u korist javnosti i kritički se odnositi prema vrednotama koje propagiraju i šire u javnosti.

Iz izjave *Važnost znanja i primjene znanja za izlazak iz krize i razvoj Hrvatske* Predsjedništva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 2011.

predak, kako bi izborila mjesto među i razvijenijim nacijama Europe i svijeta koje joj pripada s obzirom na njene potencijale. To je uostalom bila i misao vodiča našeg osnivača Strossmayera. Također, ciljevi do kojih nam je stalo su jedinstvo, solidarnost, ustrajnost, konstruktivnost, strpljivost, optimizam i odgovornost prema sebi, svojoj domovini i budućim generacijama.

• **HAZU zagovara trajno poticanje i sustavno povećanje ulaganja iz državnog proračuna i drugih izvora u istraživanja i razvoj znanosti. Kako u tom pogledu ocjenjujete sadašnje stanje? Je li i kako moguće to stanje poboljšati?**

– Dugotrajna gospodarska kriza je naravno smanjila proračunska izdvajanja za znanost i istraživanja i prisilila nas na štednju. No pritom je važno naći ravnotežu i prepoznati znanstvene i istraživačke projekte koji mogu pridonijeti gospodarskom razvoju, a time i izlasku iz krize, kao i one projekte koji su važni za očuvanje hrvatske kulture i identiteta, jer to su vrednote koje ne smiju doći u pitanje niti u trenutcima krize. Potrebno je dio sredstava potražiti i u fondovima EU, što znači da se treba educirati o mogućnostima i načinu aplikacije, a u konačnici i sastaviti dovoljno kvalitetne projekte koji će biti kao takvi i prepoznati.

• **Kad je riječ o hrvatskom identitetu, što smatrate osobito važnim očuvati, poticati, osnaživati, posebice nasuprot tendencijama, utjecajima odnosno posljedicama globalizacijskih procesa?**

– Hrvatski kulturni i nacionalni identitet oduvijek je bio otvoren i maksimalno fleksibilan, a u velikoj je mjeri definiran pripadnošću zapadnoj civilizaciji te srednjoeuropskom i mediteranskom kulturnom krugu koje je najznačajnije oblikovala katolička vjera i tradicija. Važna je odrednica hrvatskog identiteta i hrvatski jezik kojeg su zatirali oni koji su nam negirali i nacionalnu samobitnost. Zato su rasprave o jeziku i danas vrlo često toliko ostrašćene. Danas na hrvatski kulturni identitet spontano utječu globalizacijski procesi, kao i na identitete drugih nacija, ali iako se identitet mijenja, njegove temeljne odrednice ostaju. Mi još

uvijek premalo znamo o svojoj kulturi i bojimo se da nas naše različitosti ugrožavaju. Upravo suprotno, činjenica da smo spoj srednje Europe i Mediterana, da imamo nekoliko dijalekata, različite tradicijske običaje, raznolik folklor i kuhinju – to je ono što hrvatski identitet čini jedinstvenim u svijetu. Te se raznolikosti u Hrvatskoj, posebno otkako smo stekli samostalnost, sve više prožimaju i napokon počinju prihvaćati kao kohezijski, a ne dezintegracijski faktor. Na zaštiti, oblikovanju i jačanju hrvatskog kulturnog identiteta treba raditi s vizijom, kontinuirano i dugoročno, takozvane vatrogasne mjere tu mnogo ne pomažu.

Odgovornost je prije svega na Ministarstvu kulture čijim naporima je došlo do zaštite brojnih materijalnih i nematerijalnih hrvatskih kulturnih dobara koja čine hrvatski kulturni identitet, pa i do uvrštavanja nekih od njih na listu svjetske baštine UNESCO-a. Na taj način i mi sami postajemo svjesniji svih tih sastavnica našeg identiteta koje neprestano treba popularizirati, u školama i medijima, a ne ih smatrati ostatkom prošlosti. Istaknuo bih da je u HAZU-u lani osnovan i poseban Odbor za zaštitu dobara od nacionalnog interesa koji sustavno radi na prikupljanju činjenica vezanih uz dobra od nacionalnog interesa – od prirodnih potencijala, preko kulturne i povijesne baštine do ljudskih vrednota, na njihovoj evaluaciji i predstavljanju javnosti.

• **Dojam je, gotovo opći, da se u posljednje vrijeme HAZU sve više takoreći otvara prema javnosti i društvenim problemima, što se, s jedne strane, ogleda u raznovrsnim oblicima djelatnosti Akademije, primjerice skupovi, nakladnička djelatnost, izložbe, a s druge strane u informiranju javnosti o aktivnostima HAZU i njegovih članova, uključujući u to i vrlo bogat i koristan internetski portal Akademije. Jeste li zadovoljni odjekom odnosno recepcijom postignuća HAZU-a u javnosti? Kako bi se to moglo poboljšati?**

– Akademija će i dalje biti otvorena, s ciljem da se njen rad što više približi javnosti te da njime utječe na društvena zbivanja i vrijednosni sustav, a da pritom ne dođe do pada razine koja odgovara najvišoj znan-

stvenoj i umjetničkoj instituciji. Dakle, nije dovoljno da se Akademija otvorila javnosti jer ona mora i utjecati na društvo. Vrata HAZU-a bit će otvorena javnosti tijekom cijele godine jer svoju odgovornu poziciju jedne od stožernih hrvatskih institucija mora dokazivati neprestano, kao što građani od nje i očekuju, na što je obavezuje njena slavna prošlost. Javnost je prepoznala i pozdravila otvaranje Akademije i njezine brojne raznovrsne aktivnosti u proteklom razdoblju. Međutim, Akademija se u javnosti još uvijek nedovoljno percipira, a golem potencijal i snaga njezinih članova nisu dovoljno iskorišteni ni prepoznati u društvu. Snagu Akademije čine djela trajne vrijednosti nacionalnog i međunarodnog značenja, njezinih članova, koji su izabrani kao najistaknutiji zaslužni autoriteti u znanosti, umjetnosti i struci i s time treba i dalje upoznavati javnost. Lani smo imali 399 događanja, od toga 114 znanstvenih skupova, savjetovanja i okruglih stolova, 95 predavanja, 74 predstavljanja knjiga, prezentacija programa i

Znanje i znanost te obrazovni sustav bitno, možda najviše, utječu na gospodarski razvoj i društvene promjene i od strateškog su značenja za svaku zajednicu. Općenito, smatramo da promjene u obrazovnom sustavu moraju biti korjenite

prikazivanja filmova, 56 izložbi, 19 posjeta stranih delegacija te po devet skupštinskih zasjedanja i komemoracija. Izdali smo i 200 knjiga i časopisa.

Nažalost, nije se lako probiti u medije. Oni su većinom komercijalni i ne mogu se osuđivati, jer žive od tržišta pa ih rad institucija poput HAZU-a malo zanima. Budući da tržište traži atraktivne teme, oni su kao vješti ponuđači pronašli čovjekovu slabu točku i podilaze ljudskim instinktima. U čovjekovoj prirodi očigledno postoji nekakva znatiželja za skandalima, mediji su to otkrili i pružaju zadovoljenje te znatiželje. Teško se boriti protiv toga, jer se sve pretvorilo u tržište, tako da je briga za vrijedne sadržaje prepuštena en-

tuzijastima koji moraju ulagati dodatne napore da bi opstali u ovakvom svijetu.

• **Čitateljima Školskih novina najvažnija su pitanja odgoja i obrazovanja. Koliko ste zadovoljni odjekom prijedloga iz dokumenata HAZU-a o obrazovanju? Koje je ključne promjene potrebno osmisliti i provoditi u cilju poboljšanja obrazovanja u Hrvatskoj?**

– Akademija je, zajedno s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta i Sveučilištem u Zagrebu, sudjelovala u izradi Smjernica za izradu Strategije razvoja hrvatskog obrazovnog i istraživačkog prostora, a pojedini članovi Akademije, i ja osobno, sudjelovali smo u izradi same Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije. Znanje i znanost te obrazovni sustav bitno, možda najviše, utječu na gospodarski razvoj i društvene promjene i od strateškog su značenja za svaku zajednicu. Općenito, smatramo da promjene u obrazovnom sustavu moraju biti korjenite kako bi omogućile mnogo lakše uključivanje Hrvatske u globalizirani svijet i uspostavu inovativnog društva. Obrazovni sustav mora biti u službi stvaranja konkurentnog društva i gospodarstva i sposoban odgovoriti na brze promjene gospodarstva. Naglasak u obrazovanju i znanosti mora biti na fleksibilnosti.

Akademija je izradila niz važnih dokumenata koji se odnose na organizaciju i razvoj obrazovnog sustava. Tako smo lani predložili da se svi prirodoslovni predmeti ne spoje u jedan. Naime, podjela prirodoslovnih disciplina na fiziku, kemiju i biologiju pokazala smislenom i praktičnom. S druge strane, u zemljama gdje je došlo do spajanja tih predmeta pojavio se problem da učenici o svemu znaju ponešto, a ne razumiju bit stvari. Također, poručili smo da nastavne sadržaje treba osloboditi pretjeranog pamćenja nevažnih podataka i šablonskog rješavanja zadataka.

Razgovarao Ivan Vavra

Što će obilježiti djelatnost HAZU-a u 2014.?

– U svibnju će HAZU izabrati svoje nove članove, čija će se promocija održati u lipnju, a u jesen se održavaju izbori za čelna mjesta u Akademiji. Nastavit ćemo s organiziranjem kongresa, simpozija, konferencija, znanstvenih skupova, okruglih stolova, predavanja, promocija knjiga, izložbi, koncerata i ostalih događaja kojima se promiče znanstvena djelatnost i umjetničko stvaralaštvo. Tu spada i održavanje predavanja četvrtkom u Knjižnici HAZU-a, što je oblik dijaloga HAZU-a s javnošću. Nastavit će se s radom znanstvenih vijeća i odbora koji okupljaju najkompetentnije znanstvenike i stručnjake iz i izvan Akademije. Osnovat će se Znanstveno vijeće HAZU-a i Instituta Ruđer Bošković koje će donositi plan znanstvene suradnje, pratiti njegovo ostvarenje i davati prijedloge za unapređenje suradnje. Ove godine izdat ćemo i prvi broj Glasnika HAZU-a. Akademija će u svim područjima obrazovnog i istraživačkog prostora djelovati tako da zaživi trokut znanja koji se sastoji od obrazovanja, istraživanja i inovacija uz afirmaciju najviših standarda akademske etičnosti i čestitosti. Strateške odrednice razvitka promatrat će se u skladu s programom Obzor 2020 koji određuje budućnost istraživanja i inovacija u svim zemljama EU, a obuhvaća tri ključna prioriteta: vrhunsku znanost, industrijsko liderstvo i društvene izazove. Nastavit će se bogata izdavačka djelatnost u vlastitom izdanju i uz pomoć Akademijine Zaklade i uska suradnja s Hrvatskom zakladom za znanost. Posebna je aktivnost usmjerena prema prijavi znanstvenih projekata u Hrvatskoj i na strukturalne fondove EU. Ove godine slaviti ćemo i 130. godišnjicu otvorenja Strossmayerove galerije i 80. godišnjicu dolaska Bašćanske ploče u palaču Akademije, a slijede nam i pripreme za proslavu 200. godišnjice rođenja Josipa Jurja Strossmayera koja pada 2015. godine.